

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu jest depozytariuszem niezwykle rzadkiego dziedzictwa. W jej murach przechowywany jest jeden z największych księgozbiorów literatury wolnomularskiej w Europie. Kolekcja ta powstała głównie na bazie druków skonfiskowanych przez Gestapo niemieckim lożom masońskim. Znaleźć w niej można również materiały z loż krajów okupowanych przez Niemcy podczas II Wojny Światowej. W latach 1933-1935, dokumenty te zgromadzono w Bibliotece Fachowej Reichsführera SS Heinricha Himmlera, częściowo opracowano i ostemplowano. Po zakończeniu wojny zostały znalezione w Sławie Śląskiej, gdzie zostały wywiezione przez nazistów z obawy przed bombardowaniem Berlina. (zob. ekspertyza). Losy kolekcji były burzliwe, i dość długo nie mogła ona znaleźć dla siebie należnego jej miejsca. W końcu, w 1971 roku zbiór został przewieziony do pałacu w podpoznańskim Ciężeniu gdzie znajdował się przez 46 lat. Obecnie przechowywany jest w Collegium Martineum, Ul. Św. Marcin 78. W kolekcji masoników wyodrębniono ważny z punktu widzenia badaczy i historyków zbiór spisów lożowych. Są to wydawane co roku (najczęściej w formie kilkustronicowych broszur małego formatu) rejestry członków danej loży z wyszczególnieniem ich funkcji lożowej, stopnia, oraz informacjami o wykonywanym zawodzie i wieku danego brata. Z dodatkowych informacji, które zawierają spisy można wymienić dane adresowe do korespondencji czy kalendarz spotkań lożowych. Spisy lożowe zostały uporządkowane odrębnie w katalogu alfabetycznym, pod hasłem zbiorowym, Mitglieder-Verzeichnis, Naamlijst lub Tableau de loge. Zakres czasowy drukowanych ewidencji członków loż niemieckich dotyczy głównie XIX wieku, (choć zdarzają się wcześniejsze egzemplarze) i sięga do lat 30 XX wieku. Zdecydowana większość spisów dotyczy loż świętojańskich, ale w zbiorze znajdują się także dokumenty dotyczące loż starszokockich, Wewnętrznych Wschodów (Innerer Orient), B'nai B'rith, Schlarafii i inne. Dotychczas zidentyfikowano dokumenty opisujące 1036 odrębnych związków o charakterze wolnomularskim. Są wśród nich pozycje wieloegzemplarzowe (powielające się), daje się także zauważyć istniejące luki w rocznikach gdyż nie zawsze udało się skompletować pełne ciągi tych wydawnictw. Liczba dotychczas skatalogowanych pozycji to 40709. Wśród nich pochodzące z terenów Niemiec 739 loż lub organizacji o charakterze wolnomularskim opisane w 29932 egzemplarzach. Natomiast z terytorium, które dziś należy do Polski dało się wyodrębnić 155 loż i 9239 woluminów. Pozostałe 1538 egzemplarzy opisuje loże działające na terenach dzisiejszej Anglii (*12 roczników w latach 1821-1907*), Austrii (*120 roczników w latach 1783-1993*), Argentyny (*8 roczników w latach 1912-1915*), Belgii (*11 roczników w latach 1916-1918*), Brazylii (*6 roczników w latach, 1916-1934*), Chile (*2 roczniki w latach 1912-1934*), Czech (*2 roczniki w latach 1902-1903*), Danii (*81 roczników w latach 1778-1933*), Francji (*240 roczników w latach 1874-1918*), Litwy (*139 roczników w latach 1789-1927*), Łotwy (*2 roczniki w latach 1793-1916*), Meksyku (*7 roczników w latach 1912-1930*), Rosji (*Kalingrad i, Chernyakhovsk 610 roczników - lata 1824-1932*), Rumunii (*18 roczników w latach 1917-1929*), Serbii, Słowacji (*17 roczników w latach 1824-1932*), Stanów

Zjednoczonych (20 roczników w latach 1854-1894), Szwajcarii (15 roczników w latach 1817-1870) i Węgier (26 roczników w latach 1791-1898). Prace nad spisem zaplanowano tak, żeby mógł posłużyć do późniejszego przedstawienia go w formie strony www z indeksami do przeszukiwania według nazwy łoży, nazwy spisu, miejsca działania łoży i określonego zakresu dat. Dane były wprowadzane ręcznie i polegały na przepisywaniu kart katalogowych do arkusza kalkulacyjnego. Każdy rocznik spisu otrzymał osobny wiersz. W drugim etapie prac przypisano poszczególne rekordy do krajów gdzie znajdowały się łoże a następnie dodano w przypadku Niemiec informację ich położenia w danym kraju związkowym a w przypadku Polski informację o województwie. Dzięki temu będzie można w przyszłości wyszukać spisy łoż z danego regionu. W trzecim etapie posługując się spisem niemieckich łoż z 1988 roku opracowanym przez Karla Heinza Francke i Dr. Ernsta – Günthera Gepperta uzupełniono zapisy o datę powstania łoży, dodano także wariant nazwy (niektóre łoże zmieniały nazwę kilka razy) a także wariant miejsca (zdarzało się, że łożę przenoszono z miasta do miasta). Podczas porównania nazwy łoż z niemieckim katalogiem wyłapano błędy literowe w katalogu i różnice w zapisach nazw, które potem sprawdzano z autopsji. Np. liczebniki, w które obfitują nazwy łoż – szczególnie w odniesieniu do liczby 3 były zapisywane na dwa sposoby: raz jako niemieckie „drei” a w innym miejscu jako cyfra 3. Zdecydowano się więc na dołożenie osobnej kolumny, która każdą wartość liczbową w nazwie zapisaną słownie przekładała na cyfrę. W ten sposób będzie można wyszukiwać łoże zarówno wpisując np. „Zu den 3 Degen” jak i „Zu den drei Degen” Podobny zabieg wykonano w odniesieniu do nazw miast. Tutaj w osobnych kolumnach znajdują się nazwa polska i niemiecka danego miasta. Np. „Ratibor” i „Racibórz”

Należy zwrócić uwagę na fakt, że spisy łożowe niejednokrotnie podają informacje nie tylko o członkach danej łoży błękitnej, ale dodają osobno rejestr braci należących do Wewnętrznych Wschodów oraz tych, którzy pracują w rycie starszokockim. Jednak osobne wypisanie tych informacji i przyporządkowanie im osobnych nazw łoż jest zadaniem na przyszłość. Podobnie też bazę planuje się poszerzyć w przyszłości o informacje dotyczące przynależności danej łoży do określonej obediencji. Pozwoli to na sortowanie danych biorąc pod uwagę system, w którym pracuje dana łoża. Przygotowanie i udostępnienie obecnego spisu w formie tabeli jest rozwiązaniem tymczasowym. W przyszłości zostanie on udostępniony w formie bazy dostępnej dla każdego przez stronę www. Dopóki to jednak nie nastąpi naszym czytelnikom musi wystarczyć forma zastępcza. Zdecydowaliśmy się na takie rozwiązanie mając na uwadze dużą ilość zapytań i poszukiwań naszych użytkowników, które koncentrują się często na badaniu działalności wolnomularzy i łoż na ziemiach polskich. W kolejnych arkuszach tabeli dodano spisy pod tytułem **Matrikel** zostały one wydane w Szwecji, Danii, Norwegii. Aktualnie zawierają tylko spis członków 20 łoż na przestrzeni lat 1851-1935 i uwzględniają 184 roczniki. Cały czas trwają prace ich odnajdowania i porządkowania wśród nieopracowanych druków w Collegium Martineum. Trzeci arkusz zawiera spisy **Naamlijst** wydane w Holandii w latach

1881-1926, które obejmują 5 łóż (1 łoża w Indonezji) oraz 7 roczników.

Ostatni arkusz zawiera spisy pod wspólnym tytułem **Tableau de loge** w większości wydane we Francji w latach 1802-193, obejmuje rejestr 32 łóż i 51 roczników, w tym: 1 łoża w Szwajcarii (z 1896 r.), 1 łoża w Niemczech (z 1910 r.) i 1 w Rosji (z lat 1818/1820).

Autorem koncepcji projektu jest Iuliana Grażyńska , która przepisywała dane na podstawie kart katalogowych do arkusza kalkulacyjnego. Aleksander Gniot rozszerzył pomysł o dodanie kolejnych kolumn z informacjami o dacie powstania łoży, wariantach nazw i miejscowości oraz regionów.

Na 2020 rok aktualne tabele 4 katalogów czasopism on-line, wykazują w sumie 951 łóż, tytuły periodyków, miejsca działania wg nazwy krajów, miast i regionów w których działały, miejsca wydania oraz pozwalają na ewidencje 40389 roczników.

Oddając do rąk użytkowników bazę spisów członków łoż wolnomularskich mamy nadzieję, że przyczyni się ona do zwiększenia ich zainteresowania tematem obecności masonerii w Polsce i w Europie a nam bibliotekarzom da przyjemność przeprowadzania ciekawych kwerend, czego owocem będą publikacje poświęcone historii Sztuki Królewskiej na ziemiach polskich.